

ТОКСИЧНІСТЬ ЯК КОМУНІКАТИВНА ТАКТИКА АНГЛОМОВНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ США

Шкворченко Н. М.

доктор філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов

Міжнародний гуманітарний університет

вул. Фонтанська дорога, 33, Одеса, Україна

orcid.org/0000-0002-7146-7244

nmshkvorchenko@gmail.com

Ключові слова:

*комунікативні стратегії,
комунікативні тактики,
політичний дискурс,
політична токсичність,
інтенція.*

Політичний дискурс є інституційним спілкуванням, мовленнєвою практикою, що швидко реагує на історичні та соціальні виклики сьогодення, змінюючи комунікативні стратегії та тактики поведінки політичних фігур у різних країнах. Політичний дискурс є інтенціональним явищем, спрямованим, як правило, на досягнення політиком конкретної політичної мети, яка частіше за все полягає у поясненні своєї правоти, переконанні своїх опонентів, завоюванні прихильності виборців. Найбільш активно комунікативні стратегії та тактики відображаються в усному політичному дискурсі: виступах, дебатах, інтерв'ю тощо, тому що під час усної взаємодії політики використовують знаки різних семіотичних систем, зокрема паравербальні й екстралінгвальні: агресивні та деструктивні лінгвотоксичні мовленнєві акти, комунікативні девіації, маніпулятивні конструкти, що завдають шкоди опоненту, у тому числі на просодичному та кінесичному рівнях. Політичний дискурс семіотизується в медійному дискурсі: саме в середовищі медійного дискурсу відбувається як відкрита, так і прихована політична боротьба, демонструються технології впливу на суспільну думку. Політичний дискурс Сполучених Штатів Америки є неоднорідним та часто агресивним, що пояснюється великою кількістю партій, фракцій та політичних течій, які співіснують на тлі жорсткої конкуренції та взаємного неприйняття, що підсилюється гострою суспільно-політичною атмосферою, а також такими політичними проблемами, як гендерна та расова дискримінація, імміграція, та іншими, які стали каталізатором агресивної вербальної, пара- та невербальної поведінки політичних діячів, спрямованої на дискримінацію опонента. Саме у Сполучених Штатах Америки з'явилося навіть термінологічне словосполучення «токсичний політичний дискурс» (англ. *toxic political discourse*) на позначення стану публічної політичної риторики, зумовленої впливом розмовних політичних теле- та радіо-шоу, де коментатори навмисно провокують учасників до емоційних конфронтацій. У період активної глобалізації вивчення комунікативних тактик та стратегій політичного дискурсу є актуальним та важливим, особливо з огляду на той факт, що США є однією з ключових держав на міжнародній арені.

TOXICITY AS A COMMUNICATIVE TACTICS OF THE ENGLISH-LANGUAGE POLITICAL DISCOURSE IN THE USA

Shkvorchenko N. M.

*Doctor of Philology, Associate Professor,
Head of the Department of Romance and Germanic Philology
and Foreign Language Teaching Methods
International Humanitarian University
Fontanska doroha str., 33, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7146-7244
nmshkvorchenko@gmail.com*

Key words: *communication strategies, communication tactics, political discourse, political toxicity, intention.*

Political discourse is an institutional communication, a speech practice that responds quickly to the historical and social challenges of the present, changing the communication strategies and tactics of political figures in different countries. Political discourse is intentional, usually aimed at achieving a specific political goal by a politician, which is most often to explain his or her rightness, persuade opponents, and win the favor of voters. The most active communication strategies and tactics are reflected in oral political discourse: speeches, debates, interviews, etc., because during oral interaction, politicians use signs of different semiotic systems, including paraverbal and extralinguistic ones: aggressive and destructive linguotoxic speech acts, communicative deviations, manipulative constructs that harm the opponent, including at the prosodic and kinetic levels. Political discourse is semiotized in the media discourse: it is in the media discourse that both open and covert political struggle takes place, and technologies of influencing public opinion are demonstrated. The political discourse in the United States is heterogeneous and often aggressive, due to the large number of parties, factions and political movements that coexist amidst fierce competition and mutual rejection, which is reinforced by the acute socio-political atmosphere, as well as political issues such as gender and racial discrimination, immigration, and others, which have become a catalyst for aggressive verbal, para- and non-verbal behavior of political figures aimed at discriminating against their opponents. It was in the United States of America that the term "toxic political discourse" was coined to describe the state of public political rhetoric caused by the influence of talk political TV and radio shows, where commentators deliberately provoke participants to emotional confrontations. In the period of active globalization, the study of communicative tactics and strategies of political discourse is relevant and important, especially given the fact that the United States is one of the key powers in the international arena.

Постановка проблеми. Основними характеристиками політичного дискурсу є міфологічність, ритуальність, театральність й агональність, через які реалізується його ігрова природа та маніпулятивність [2; 6]. У ракурсі семіотики політичний дискурс витлумачують як знакове утворення, що має два виміри: реальний і віртуальний. У реальному вимірі – це текст у конкретній ситуації політичного спілкування, а у віртуальному – знаковий конструкт медійного простору, орієнтований на сферу політичної комунікації [7]. Ключовим поняттям реального і віртуального

політичного дискурсу є мовна особистість політика [12], узагальнений портрет якого семіотизується в медійному дискурсі і відображає як типові риси учасників політичного процесу, так і відмінну поведінку на тлі взаємин із політичними опонентами [5]. Одним із ключових понять сучасної лінгвоперсонології є токсичні стратегії та тактики поведінки мовної особистості, якою у політичному дискурсі є політик.

Метою статті є аналіз комунікативних стратегій та тактик політика, які мають токсичний вплив на аудиторію. **Завданнями** дослідження

є вивчення поняття політичної токсичності, а також експериментальний аналіз лінгвістичних складників політичного дискурсу, які сприяють токсичному ефекту висловлень політика / політиків.

Предметом дослідження є політичний дискурс США, **об'єктом** – комунікативні стратегії та тактики, результатом яких є токсичний вплив політика на аудиторію.

Виклад основного матеріалу. Поняття токсичності є сукупністю базових ознак пізнання об'єкта, пов'язаного зі шкідливою дією отруту на фізичний організм людини. Поняття токсичності у мовних картинах світу має поняттєвий, образний та ціннісні компоненти. У соціально-політичній сфері токсичність розглядається як певний соціальний спосіб руйнування наявних порядків, колективів у вигляді токсичної шкоди, спрямованої на зміну порядку на одному соціальному рівні й зміцнення нового порядку на іншому, токсичної політики, яка дозволяє процвітати деяким політичним та економічним формам, роблячи їх допустимими, та токсичної поляризації як наслідок дій неадекватної / безрозсудної людини, прикрої події, недоліків у суспільстві [15, 334–340]. Політична медійна токсичність є результатом сприйняття поведінки людини, яка завдає репутаційних втрат політику або дискримінує опонента під час публічної дискурс-взаємодії, відображеної в медійному дискурсі [13].

У політичній сфері трапляється такий феномен, як токсичне лідерство (англ. *toxic leadership*), який належить до комплексу негативних аспектів лідерів у межах їхніх лідерських якостей. Іntenція токсичного лідера полягає в завданні навмисної шкоди організації, окремим її членам та суспільству, в якому вони працюють [1].

Також однією з визначальних тактик сучасних політиків є високий рівень токсичності в онлайн-комунікації, де політичні випадки, ненормативна лексика та використання закликів, спрямованих на негативну емоційну реакцію (гнів, страх) адресата, стали звичайним явищем. Поява політичних фігур із суперечливим і жорсткішим модусом поведінки (Дональд Трамп/ США, Жаїр Болсонару/Бразилія, Родріго Дутерте/Філіппіни) збігається з розширенням поляризації в електораті, накладеним на традиційні розшарування в суспільстві [14]. Крім простих розбіжностей, політичні розбіжності все частіше містять афективний складник, який стратегічно маніфестується через глибоку ворожість і огиду до опонентів, унаслідок чого в політичних дискусіях в інтернеті поширені грубість і використання токсичних висловів (англ. *toxic language*) [3].

Аналіз медійних контентів таких правоспрямованих холдингів, як Fox News, Rush Limbaugh,

Wall Street Journal, показав, що вони зазвичай використовують більше «мови обурення» (англ. *outrage language*), включаючи образи, перебільшення, звинувачування в омані або вбивствах, а також більш негативно виставляють іммігрантів після 9/11 порівняно із лівоспрямованими MSNBC, NPR, New York Times. Відомо, що ЗМІ часто вважаються нові медіа, такі як Facebook, – форуми для відкритого обговорення питань, що виникають у суспільстві, яке все більше сприймає Інтернет як відкритий простір для політичних обговорень. З іншого боку, соціальні медіа стали також розглядатися як простір для висловлення негативу, де домінує мова гніву та обурення. У дослідженні "*The language of outrage: defining and communicating outrage and incivility via social media during the Charlottesville protests*" проаналізовано характер образливої мови, яка використовувалася у Facebook під час мітингу та протестів у Шарлоттсвіллі влітку 2017 року. Такі платформи, як Facebook, стали місцями відкритого вираження екстремальних політичних ідеологій, а сама природа платформи увічнює розвиток і зростання кількості зворотного зв'язку у вигляді коментарів, які являють собою дуже вузькі канали інформації. Мова обурення пронизує ці канали, посилюючи поляризацію, створюючи закриті розмови, у яких дозволяється висловлювати думки лише тим, хто підтримує погляди автора. У зазначеному дослідженні зроблено висновок, що залучення мови обурення у деяких ЗМІ не призводить до глобального її використання у всіх ЗМІ, а навіть підвищує рівень демократії у мас-медіа.

Поняття «мова обурення» стосується багатьох ситуацій, зокрема:

- розпалювання расової ненависті, або, іншими словами, ненависті, спрямованої проти осіб або груп осіб на підставі расової приналежності;
- розпалювання ненависті на релігійному ґрунті, на підставі розмежування віруючих і невіруючих;
- розпалювання інших форм ненависті на ґрунті нетерпимості, «вираженої агресивним націоналізмом та етноцентризмом» [10, 3].

Вербальні, паравербальні та екстралінгвальні стратегії та тактики більшості політиків США відрізняються схильністю до токсичного впливу на співрозмовника. Для визначення конкретних ознак сукупності мовленнєвих тактик американських політиків, що призводять до токсичного впливу на співрозмовника, було проведено ідентифікаційний експеримент, до якого було залучено 30 респондентів – носіїв англійської мови (американського варіанту) різних соціальних груп (студенти, викладачі, юристи, менеджери, пенсіонери) та різних політичних поглядів (демократи,

ліберали, консерватори, а також ті, хто не визнав своїх політичних вподобань). Серед вибраних промов домінували виступи на мітингах та засіданнях Конгресу таких політиків, як Дональд Трамп, Ненсі Пелосі, Джо Байден, Хіларі Клінтон. Вибір політиків зумовлений такими двома факторами:

1) проведеним кількісним аналізом вживання прізвиська політика у поєднанні з ознакою *toxic*/токсичний в американських онлайн-ЗМІ (три та більше випадків за період з березня по травень 2023 року) на підставі Гугл-запитів;

2) опитування респондентів (100 американців різних вікових та соціальних груп) за допомогою Гугл-форми.

Під час проведення експерименту респонденти подивилися відеофрагменти промов політиків США і визначили у їхніх транскриптах місця, які, на їхню думку, сприяли токсичному ефекту, з уточненням, де саме проявляється ця тактика: у слові / голосі / жесті / міміці.

За результатами проведеного експерименту в американських політиків було виокремлено вербальні, поведінкові, жестові та мімічні тактики, спрямовані на токсичний ефект. Серед поведінкових тактик були визначені агресивність, драгтивність, звинувачення інших, приниження. До вербальних тактик належать образливі слова, відверта брехня, слова, що сіють розбрат, та схильність до демагогії.

Серед поведінкових тактик американських політиків, що сприяють токсичному ефекту, належать такі, що пов'язані із гендерною дискримінацією, брехнею, порушенням особистісних меж та нарцисизмом і які учасники експерименту визначили як негативні ("gender discrimination", "manipulate the media and young girls, they lie with their looks", "lie of others for personal gain", "violating the boundaries of others", "gaslighting", "appealed to the most basic fears and insecurities of his voters to manipulate their thoughts and actions and gain their support", "excessive need for control, lack of empathy, overinflated/grandiose sense of self, constant need for praise and approval from others"). До нейтральних тактик було віднесено такі, що пов'язані з надмірним контролем, нав'язливістю та вимогливістю ("sometimes overly controlling behavior, sometimes overly cling your demanding").

До мовленнєвих тактик, що сприяють токсичному результату промов американських політиків, належать такі, що пов'язані із викривленими, розділяючими та провокуючими страх висловленнями ("fake news", "using certain word choices that are divisive, hatred inducing, and fear provoking", "verbal aggression, intimidation, name calling, threatening, fear mongering", "the words which usually create anger, sadness, division, loss of hope"),

перекрученням інформації задля переконання аудиторії, викривленням фактів. До нейтральних тактик були віднесені лексичні засоби узагальнення, глузування (name calling, generalizations, mocking).

Політики також використовують просодичні засоби як тактичні прийоми, що призводять до токсичного ефекту. До просодичних стратегій та тактик, що провокують токсичність у голосі американських політиків, учасники експерименту віднесли поблажливу тональність мовлення та різку зміну гучності ("condescending tones can be toxic. This can include talking down towards Mexicans to use demagoguery to increase anti-immigration sentiments", "raising voice"), які вони визначили як негативні. Респонденти також визначили агресивний тон, підвищену гучність, поблажливий і зневажливо-заступницький тон, а також занадто повільний або занадто швидкий темп вимови.

Паравербальні ознаки також виконують роль тактичних прийомів під час політичної комунікації: повторювальні, імпульсивні та занадто активні жести призводять до токсичного ефекту у співрозмовника. Негативно були оцінені такі жести, які викликають страх, підбурюють насильство та викликають ненависть ("Some gestures are physically dangerous, there can be politically motivated violence like the aggravated assault of peaceful protesters", "gestures that can contribute to hateful or toxic beliefs").

Значну роль під час взаємодії політиків відіграє міміка, що визначається такими негативними ознаками, як холодний, гордовитий погляд, зарозумілий вигляд обличчя, відсутність візуального контакту.

Дискурсивні стратегії та тактики, що провокують токсичність, підкреслюють механізми, за допомогою яких мовленнєві стратегії та дискурсивні тактики публічних політиків можуть завдати шкоди не лише через образи, епітети чи зневажливі слова, але й без них. Токсичний ефект такої стратегії публічного виступу може відрізнятися залежно від статусу, популярності в ЗМІ та партійної приналежності.

Висновки та перспективи. Проведене дослідження уможливило такий висновок: політична комунікація відбувається з активним використанням стратегій та тактик, які спрямовані на токсичний вплив на співрозмовника, переважно опонента. Проведений експеримент показав, що тактики поведінки американських політиків охоплюють вербальні, паравербальні та екстралінгвальні рівні поведінки політиків, які у комплексі призводять до токсичного ефекту.

Перспективним видається компаративний аналіз стратегій та тактик поведінки політиків США й України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайдук Н. А. Актуальні концепти політичної комунікації: прагматична динаміка : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Одеса, 2018. 20 с.
2. Гнезділова Я. В. Когнітивно-дискурсивні моделі англомовної маніпулятивної метакомунікації : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04. Київ, 2021. 36 с.
3. Дяків Х. Ю. Телеінтерв'ю і труднощі для журналістів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2018. № 69 (1). С. 139–142.
4. Загнітко А. Теорія лінгвоперсонології : монографія. Вінниця : Найджелан-Лтд, 2017. 136 с.
5. Зернецький П. В. Смысловая модель манипулятивного влияния в политическом дискурсе. *Наукові записки*. 2003. Том 22 (I). С. 58–60.
6. Ковалевська А. В. Аналіз політичного дискурсу: парадигма спіндокторінгу. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2021. XLI. С. 42–61. <https://doi.org/10.17721/APULTP.2020.41.42-61>
7. Нагорна Л. П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики : монографія. Київ : Світогляд, 2005. 315 с.
8. Радзівська Т. В. Питання маніпулятивного впливу: адресат і його реакції. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. 2013. Т. 16. № 2. С. 92–99.
9. Савчук В. Комунікативні стратегії і тактики в промовах президентів США. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Філологічні науки (мовознавство)»*. 2017. № 96(1). С. 141–150.
10. Семенюк О. А. *Основи теорії мовної комунікації*. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 240 с.
11. Серякова І. І. Політичний дискурс та семіотична особистість. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Філологія»*. 2009. № 12(2). С. 115–120.
12. Славова Л. Л. Мовна особистість лідера у дзеркалі політичної лінгвоперсонології: США – Україна : монографія. Житомир : Видавництво ЖДУ, 2012. 158 с.
13. Шкворченко, Н. Дискурсивне портретування токсичних політиків США, Великої Британії й України (аудіовізуальний аналіз). *Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*. 2021. № 47. С. 251–259. <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.34>.
14. Coleman P. T. *The Way Out: How to Overcome Toxic Polarization*. Columbia University Press, 2021. 296 p.
15. Liboiron M., Tironi M., & Calvillo N. Toxic politics: Acting in a permanently polluted world. *Social Studies of Science*. 2018. № 48(3). P. 331–349.

REFERENCES

1. Haiduk, N. A. (2018). Aktualni kontsepty politychnoi komunikatsii: prahmatychna dynamika [Actual concepts of political communication] Avtoreferat dysertatsii kandydata filolohichnykh nauk, 10.02.04. Odesa national I. I. Mechnykov university. 20 p. [in Ukrainian].
2. Hnezdilova, Ya. V. (2021). Kohnityvno-dyskursyvni modeli anhlomovnoi manipulyativnoi metakomunikatsii [Cognitive and discourse models of English manipulative metacommunication] Avtoreferat dysertatsii doktora filolohichnykh nauk, 10.02.04. Kyivskiy natsionalnyi lnhvistychnyi universytet. 36 p. [in Ukrainian].
3. Diakiv, Kh. Yu. (2018). Teleinterviu i trudnoshchi dlia zhurnalistiv [TV interviews and difficulties for journalists]. V Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»: Seriiia «Filolohiia», 69 (1). Pp. 139–142 [in Ukrainian].
4. Zahnitko, A. (2017). Teoriia lnhvopersonolohii [Theory of linguistic personology] (monohrafiia). Naidzhelan-Ltd. 136 p. [in Ukrainian].
5. Zernetskiy, P. V. (2003). Smysova model manipulyatsiinoho vplyvu v politychnomu dyskursi [Semantic model of manipulative influence in political discourse]. V Naukovi zapysky. Tom 22 (I). P. 58–60 [in Ukrainian].
6. Kovalevska, A. V. (2020). Analiz politychnoho dyskursu: paradyhma spindoktorinhu [Political discourse analysis: the paradigm of spindoctoring]. Aktualni problemy ukrainskoi lnhvistyky: teoriia i praktyka, XLI. Pp. 42–61. <https://doi.org/10.17721/APULTP.2020.41.42-61> [in Ukrainian].
7. Nahorna, L. P. (2005). Politychna mova i movna polityka: diapazon mozhlyvostei politychnoi lnhvistyky [Political language and language policy: the range of possibilities of political linguistics] (monohrafiia). Svithliad. 315 p. [in Ukrainian].
8. Radziievska, T. V. (2013). Pytannia manipulyativnoho vplyvu: adresat i yoho reaktsii [The issue of manipulative influence: the addressee and his reactions]. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho lnhvistychnoho universytetu (T. 16, № 2). P. 92–99 [in Ukrainian].
9. Savchuk, V. (2011). Komunikatyvni stratehii i taktyky v promovakh prezydentiv SShA [Communication strategies and tactics in the speeches of US presidents]. Naukovi zapysky (Kirovohradskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka). Seriiia: Filolohichni nauky (movoznavstvo), 96(1). P. 141–150 [in Ukrainian].

10. Semeniuk, O. A. (2010). *Osnovy teorii movnoi komunikatsii* [Fundamentals of the theory of language communication]. VTs "Akademiia". 240 p. [in Ukrainian].
11. Sieriakova, I. I. (2009). *Politychnyi dyskurs ta semiotychna osobystist* [Political discourse and semiotic personality]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Serii: Filolohiia*, 12(2). P. 115–120 [in Ukrainian].
12. Slavova, L. L. (2012). *Movna osobystist lidera u dzerkali politychnoi linhvopersonolohii: SShA – Ukraina* [The Linguistic Personality of a Leader in the Mirror of Political Linguopersonology: USA – Ukraine] (monohrafiia). Vydavnytstvo ZhDU. 158 p. [in Ukrainian].
13. Shkvorchenko, N. (2021). *Dyskursyvne portretuvannia toksychnykh politykiv SShA, Velykoi Brytanii y Ukrainy (audiovizualnyi analiz)* [Discursive portrayal of toxic politicians in the USA, UK and Ukraine (audiovisual analysis)]. *Problemy humanitarnykh nauk : zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichno-houniversytetu imeni Ivana Franka. Serii: "Filolohiia"*, 47. Pp. 251–259. <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.34>. [in Ukrainian].
14. Coleman, P. T. (2021). *The Way Out: How to Overcome Toxic Polarization*. Columbia University Press. 296 p.
15. Liboiron, M., Tironi, M., & Calvillo, N. (2018). Toxic politics: Acting in a permanently polluted world. *Social Studies of Science*, 48(3). P. 331–349.